

Dokumenty

TEKST NOWEJ KONSTYTUCJI CZECHOSŁOWACJI

Dnia 11 lipca 1960 r. została uchwalona w Czechosłowacji nowa konstytucja¹. Prace nad projektem tej konstytucji trwały dłuższy czas.

W dniach 7 i 8 kwietnia Plenum KC KP Czechosłowacji obradowało nad projektem nowej konstytucji. Referat o głównych zasadach przyszłej konstytucji wygłosił I sekretarz KC KP Czechosłowacji, prezydent republiki Antonín Novotný. „Celem nowej konstytucji — powiedział — jest nie tylko odzwierciedlenie dotychczasowych przemian, lecz także nakreślenie głównych kierunków dalszego rozwoju społeczeństwa”². Plenum przyjęło referat A. Nowotnego za podstawę do opracowania ostatecznego tekstu konstytucji. Wyłoniono wówczas 84-osobową komisję z A. Nowotnym na czele; podsumowała ona wyniki dyskusji i zredagowała tekst.

Projekt ustawy konstytucyjnej został w maju i czerwcu w myśl uchwały kwietniowego plenum poddany dyskusji ogólnonarodowej. Występowało w niej około 733 tys. osób na 47 tysiącach publicznych zebraniach. W uchwalonych rezolucjach wyrażano poparcie dla projektu nowej konstytucji oraz zgłaszano różne poprawki i uzupełnienia.

Obrađująca w dniach 5—7 lipca w Pradze ogólnokrajowa konferencja KP Czechosłowacji dokonała podsumowania tej ogólnokrajowej dyskusji. Referat o wynikach dyskusji wygłosił prezydent republiki A. Novotný. Poparł on m. in. propozycję zmiany dotychczasowej nazwy państwa „Republika Czechosłowacka” na „Czechosłowacka Republika Socjalistyczna”, który to wniosek konferencja uchwaliła. Uwzględniono również w ostatecznym tekście konstytucji inne drobne poprawki, które m. in. dotyczyły dokładniejszego sprecyzowania stosunku między komisjami Słowackiej Rady Narodowej a powiernikami oraz pozycji powierników jako członków Prezydium Słowackiej Rady Narodowej. Konferencja przyjęła jednomyślnie projekt nowej konstytucji i zaleciła Zgromadzeniu Narodowemu jego uchwalenie. W dniu 9 lipca zebrało się w Pradze na inauguracyjną sesję nowo wybrane w wyborach z 12 czerwca Zgromadzenie Narodowe. Referując przed Zgromadzeniem Narodowym projekt konstytucji prezydent republiki A. Novotný podkreślił, że „nowa ustawa zasadnicza nie tylko reguluje organizację władz państwowych oraz stosunek obywatela do państwa, lecz także całą organizację polityczną socjalistycznego społeczeństwa Republiki”³. Po dyskusji nad referatem Zgromadzenie Narodowe uchwaliło jednomyślnie projekt nowej konstytucji. Tekst konstytucji został podpisany przez prezydenta Republiki A. Novotnego, przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego Z. Fierlingera oraz przez premiera V. Szirokiego.

Józef Muszyński

¹ Patrz niżej tekst („Głos Ludu“, Cieszyn 14. 7. 60), który z oryginałem porównali i poprawili Irena Kwilecka i Karol Marian Pospieszalski.

² „Rude Pravo“ nr 99, 1960.

³ „Rude Pravo“ nr 199, 1960.

KONSTITUCJA CZECHOSŁOWACKIEJ REPUBLIKI SOCJALISTYCZNEJ

PROKLAMACJA

I

My, lud pracujący Czechosłowacji, oświadczamy uroczyście:

Ustrój społeczny, o który walczyły całe pokolenia naszych robotników i innych ludzi pracy i który od zwycięstwa Wielkiej Socjalistycznej Rewolucji Październikowej miały jako wzór przed oczyma, stał się pod kierownictwem Komunistycznej Partii Czechosłowacji także u nas rzeczywistością.

Socjalizm w naszej ojczyźnie zwyciężył!

Weszliśmy w nowy okres naszych dziejów i jesteśmy zdecydowani kroczyć dalej do nowych, wyższych jeszcze celów. Kończąc budownictwo socjalistyczne przechodzimy do budowania dojrzałego społeczeństwa socjalistycznego i gromadzimy siły do przejścia do komunizmu.

Po tej drodze będziemy kroczyli ręką w rękę z naszym wielkim sojusznikiem, bratnim Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich, i ze wszystkimi innymi zaprzyjaźnionymi krajami światowego systemu socjalistycznego, którego mocnym ogniwem jest nasza republika.

Cheśmy żyć w pokoju i przyjaźni ze wszystkimi narodami świata, przyczynić się do pokojowego współżycia i dobrych stosunków między państwami o różnych ustrojach społecznych. Przez konsekwentną pokojową politykę i wszechstronny rozwój naszego kraju przyczynić się będziemy do tego, by wszystkie narody przekonały się o zaletach socjalizmu, który jedynie prowadzi do pomyślności całej ludzkości.

II

Przed piętnastu laty, w r. 1945, nasz lud pracujący wyzwolony przez bohaterską Armię Radziecką z jarzma faszystowskiej okupacji postanowił po doświadczeniach z republiką burżuazyjną budować swe wyzwolone państwo jako ludową demokrację, której posłannictwem było zapewnić mu pokojowy rozwój w drodze do socjalizmu. Na czele republiki stanęła Komunistyczna Partia Czechosłowacji wypróbowana awangarda klasy robotniczej, zespólna w walce w czasach republiki burżuazyjnej i w okresie okupacji. Ostatnia na szeroką skalę zakrojona próba międzynarodowej i krajowej reakcji powstrzymania tego rozwoju została dzięki zdecydowanemu wystąpieniu ludu pracującego w lutym 1948 r. odparta.

Nasz lud pracujący wyzwolił się w ten sposób najpierw spod obcego panowania, a potem również od wyzysku kapitalistycznego i stał się gospodarzem swego kraju. W ciągu tych piętnastu lat potrafił swą pracą i swym świadomym celem wysiłkiem osiągnąć we wszystkich dziedzinach ludzkiej działalności takie sukcesy, które w kapitalizmie nie były do pomysłenia. Zalety ustroju socjalistycznego ukazały się także u nas w zupełnie jasny i przekonywający sposób.

Oblicze naszego kraju zmieniło się w sposób zasadniczy. Nasza gospodarka narodowa rozwija się i wzmacnia jak nigdy przedtem. Produkcja wzrasta z każdym rokiem, a stopa życiowa wszystkich ludzi pracy stale się podnosi. Nie ma już u nas klas wyzyskujących, wyzysk człowieka przez człowieka został na zawsze usunięty. Nie ma już kryzysów gospodarczych ani bezrobocia. Wykształcenie i kultura stają się ogólnym dobrem wszystkich ludzi pracy.

Obydwa narody, które utworzyły Republikę Czechosłowacką, Czesi i Słowacy, żyją w bratniej zgodzie. Wspólne budowanie socjalizmu sprawiło, że Słowacja szybko przezwyciężyła swoje dawniejsze zacofanie i podniosła swój przemysł i rolnictwo na wysoki poziom.

Państwo czechosłowackie, utworzone przez lud pracujący z klasą robotniczą na czele, stało się w najprawdziwszym tego słowa znaczeniu organizacją ludową — państwem socjalistycznym. Rozwiązano już w naszym kraju wszystkie podstawowe problemy przejścia od społeczeństwa kapitalistycznego do społeczeństwa socjalistycznego. Wyzwolona ludzka praca stała się podstawowym elementem całego naszego społeczeństwa. Jest ona obecnie nie tylko obowiązkiem, lecz równocześnie także sprawą honoru każdego obywatela. Urzeczywistnia się teraz zasada socjalizmu: „Każdy według swych zdolności, każdemu według jego pracy!”.

Demokracja ludowa jako droga do socjalizmu zdała w pełni egzamin; zaprowadziła nas do zwycięstwa socjalizmu.

III

Wszystkie nasze wysiłki zmierzają obecnie do stworzenia materialnych i duchowych podstaw do przejścia naszego społeczeństwa do komunizmu.

Rozwijając państwowość socjalistyczną będziemy dalej udoskonalali naszą socjalistyczną demokrację, zwiększali udział mas pracujących w zarządzaniu państwem i kierowaniu gospodarką, będziemy umacniali polityczną i moralną spójność naszego społeczeństwa, będziemy zabezpieczali obronę kraju, strzegli rewolucyjnych zdobyczy ludu i stwarzali warunki dla dalszego rozwoju wszystkich jego twórczych zdolności.

W toku dalszej ewolucji, kiedy praca stanie się pierwszą potrzebą życiową, chcemy osiągnąć taki rozwój sił wytwórczych i taki wzrost mienia społeczeństwa, aby można było zaspokoić wszystkie wciąż wzrastające jego potrzeby i zapewnić każdemu obywatelowi jego wszechstronny rozwój. Wtedy będzie można przejść do urzeczywistnienia najwyższej zasady podziału dóbr — zasady komunizmu: „Każdy według swych zdolności, każdemu według jego potrzeb!”

Celem umocnienia wszystkich dotychczasowych wyników walki i pracy naszego ludu i dla równoczesnego wykazania naszej niezłomnej woli osiągnięcia wyższych jeszcze celów — uprawomocniamy dzisiaj niniejszą socjalistyczną konstytucję naszej republiki.

Rozdział pierwszy

USTRÓJ SPOŁECZNY

Art. 1 (1) Czechosłowacka Republika Socjalistyczna jest państwem socjalistycznym, opartym na trwałym związku robotników, rolników i inteligencji, z klasą robotniczą na czele.

(2) Czechosłowacka Republika Socjalistyczna jest jednolitym państwem dwóch równouprawnionych bratnich narodów, Czechów i Słowaków.

(3) Czechosłowacka Republika Socjalistyczna należy do światowego obozu socjalistycznego; zmierza do utrzymania przyjacielskich stosunków ze wszystkimi narodami i do zapewnienia trwałego pokoju na całym świecie.

Art. 2 (1) Wszelka władza w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej należy do pracującego ludu.

(2) Władzę państwową sprawuje lud pracujący za pośrednictwem organów przedstawicielskich przez niego wybieranych, kontrolowanych i przed nim odpowiedzialnych.

(3) Organami przedstawicielskimi ludu pracującego w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej są: Zgromadzenie Narodowe, Słowacka Rada Narodowa i rady narodowe. Od nich pochodzi kompetencja pozostałych organów państwa.

(4) Organy przedstawicielskie i wszystkie inne organy państwowe opierają się w swej działalności na twórczej inicjatywie i bezpośrednim udziale ludzi pracy i ich organizacji.

Art. 3 (1) Prawo wyborcze do wszystkich organów przedstawicielskich jest powszechne, równe i bezpośrednie, oraz oparte na tajnym głosowaniu. Głosować może każdy obywatel, który osiągnął osiemnasty rok życia. Wybrany może być każdy obywatel, który osiągnął 21 rok życia.

(2) Członkowie organów przedstawicielskich — posłowie winni utrzymywać stały kontakt ze swymi wyborcami, rozważać ich postulaty, składać im sprawozdanie ze swej działalności i informować o działalności organu, którego są członkami.

(3) Członek każdego organu przedstawicielskiego może być na podstawie decyzji swych wyborców w każdej chwili odwołany.

Art. 4. Kierowniczą siłą w społeczeństwie i państwie jest awangarda klasy robotniczej — Komunistyczna Partia Czechosłowacji, dobrowolny bojowy związek najbardziej czynnych i uświadomionych obywateli z szeregów robotników, rolników i inteligencji.

Art. 5. Dla rozwijania wspólnej działalności, wszechstronnego i aktywnego udziału w życiu społeczeństwa i państwa oraz celem realizacji swych praw lud pracujący łączy się w dobrowolne organizacje społeczne, do których należą: przede wszystkim Rewolucyjny Ruch Zawodowy, organizacje spółdzielcze, organizacje młodzieżowe, organizacje kulturalne, sportowe i inne; na organizacje społeczne przechodzą stopniowo niektóre zadania organów państwowych.

Art. 6. Front Narodowy Czechów i Słowaków, który skupia organizacje społeczne, jest politycznym wyrazem związku ludu pracującego miast i wsi, prowadzonego przez Komunistyczną Partię Czechosłowacji.

Art. 7 (1) Podstawą ekonomiczną Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej jest socjalistyczny system gospodarczy, który wyklucza wszelką formę wyzysku człowieka przez człowieka.

(2) Socjalistyczny system gospodarczy, w którym środki produkcji są uspołecznione i cała gospodarka narodowa planowo kierowana, zabezpiecza na podstawie świadomej współpracy wszystkich obywateli potężny rozwój produkcji i nieustanny wzrost stopy życiowej mas pracujących.

(3) Praca jest w społeczeństwie socjalistycznym pracą na korzyść ogółu i równocześnie także na korzyść samego pracownika.

Art. 8 (1) Socjalistyczna własność społeczna ma dwie podstawowe formy: własność państwową, która jest własnością całego ludu (majątek narodowy) oraz własność spółdzielczą (majątek spółdzielni ludowych).

(2) Mienie narodowe stanowią przede wszystkim: bogactwa mineralne i podstawowe źródła energii; podstawowy fundusz lasów, rzeki oraz naturalne źródła lecznicze; środki produkcji przemysłowej, środki masowej komunikacji i łączności; banki i instytucje ubezpieczeniowe; radio, telewizja i film, jak również najważniejsze instytucje społeczne jak ośrodki zdrowia, szkoły, instytuty naukowe.

(3) Ziemia złączona we wspólnej gospodarce spółdzielczej znajduje się w użytkowaniu społecznym jednolitych spółdzielni rolniczych.

Art. 9. W granicach socjalistycznego systemu gospodarczego dozwolona jest drobna prywatna gospodarka oparta na pracy osobistej przy wykluczeniu korzystania z obcej siły roboczej.

Art. 10 (1) Własność osobista obywateli dotycząca przedmiotów użytkowych, zwłaszcza przedmiotów użytku osobistego i domowego, domków rodzinnych oraz oszczędności uzyskanych przez pracę jest nienaruszalna.

(2) Dziedziczenie majątku osobistego jest zagwarantowane.

Art. 11 (1) Państwo tworzy organizacje gospodarcze, zwłaszcza przedsiębiorstwa narodowe, którym jako samodzielnym osobom prawnym powierza zarząd części narodowego majątku.

(2) Dobrowolnymi stowarzyszeniami pracujących rolników dla wspólnej socjalistycznej produkcji są jednolite spółdzielnie rolnicze. Państwo wszechstronnie popiera ich rozwój i wydatnie pomaga rolnictwu spółdzielczemu w oparciu o postępową naukę i technikę w rozwijaniu wielkotowarowej produkcji rolnej. Zgodnie z interesem społecznym państwo popiera także rozwój innych spółdzielni ludowych.

(3) Wszelka gospodarcza działalność państwowych i innych socjalistycznych organizacji gospodarczych rozwija się we wzajemnej harmonii i jest kierowana według zasad centralizmu demokratycznego. Przy tym na wszystkich stopniach kierownictwa w najszerszym zakresie przejawia się systematycznie udział i twórcza inicjatywa mas pracujących oraz ich organizacji społecznych, zwłaszcza Rewolucyjnego Ruchu Zawodowego.

Art. 12 (1) Państwowy plan gospodarczy opracowany i wykonywany przy najszerszym udziale ludu pracującego wyznacza kierunek całego gospodarstwa narodowego.

(2) Plan rozwoju gospodarki narodowej i kultury, opracowany z reguły na okres 5 lat, ogłasza się w drodze ustawy; stanowi on w tym czasie wiążącą podstawę planowania dla poszczególnych organów państwowych i organizacji gospodarczych.

(3) Zgodnie z państwowym planem rozwoju gospodarki narodowej opracowuje się corocznie budżet państwowy, który ogłasza się w drodze ustawy.

Art. 13 (1) Wszystkie organizacje i wszyscy obywatele, którzy mają do wykonania jakiegokolwiek zadanie w ramach realizacji państwowego planu rozwoju gospodarki narodowej powinni zdobyć się na możliwie największy wysiłek i rozwinąć największą inicjatywę, by zadanie to jak najlepiej wykonać.

(2) Wszystkie organizacje gospodarcze powinny zgodnie z długofalowymi planami rozwoju gospodarki narodowej stwarzać systematycznie poprzez swoją działalność materialno-techniczne i organizacyjne podstawy dla planowanego wykonania swych zadań.

Art. 14 (1) Państwo zmierza poprzez całą swoją politykę, zwłaszcza gospodarczą, ku wszechstronnemu rozwojowi produkcji na podstawie nieustannego postępu nauki i techniki oraz ku podnoszeniu wydajności pracy, które mają zapewnić pełny rozwój socjalistycznego społeczeństwa i stwarzać podstawy do stopniowego przechodzenia do komunizmu, zwłaszcza zaś dla wyrównania istotnych różnic między pracą fizyczną a umysłową oraz między miastem a wsią.

(2) Osiągnięcie tych celów umożliwia przyjacielska współpraca Czechosłowackiej

Republiki Socjalistycznej ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami światowego obozu socjalistycznego. Współpracę tę, opartą na wzajemnej bratniej pomocy i międzynarodowym socjalistycznym podziale pracy, Czechosłowacka Republika Socjalistyczna systematycznie rozwija i umacnia.

Art. 15 (1) Państwo prowadzi taką politykę gospodarczą, zdrowotną, socjalną i kulturalną, która by zmierzała do równoległego ze wzrostem produkcji podnoszenia się stopy życiowej obywateli i do stałego rozwoju zdolności fizycznych i umysłowych całego ludu w miarę stopniowego skracania czasu pracy.

(2) Państwo troszczy się o ulepszenie i wszechstronną ochronę przyrody, o utrzymanie piękna krajobrazów ojczyzny, aby stwarzać przez to coraz bogatsze źródło dobrobytu ludu i dogodne warunki dla zdrowia ludzi pracy i celem umożliwienia im odpoczynku.

Art. 16 (1) Całą politykę kulturalną w Czechosłowacji, rozwój oświaty, wychowanie i nauczanie prowadzi się w duchu naukowego światopoglądu, marksizmu-leninizmu i w ścisłym powiązaniu z życiem i pracą ludu.

(2) Państwo wspólnie z organizacjami społecznymi popiera wszechstronnie działalność naukową i twórczość artystyczną, dąży do osiągnięcia przez lud pracujący coraz szerszego i głębszego wykształcenia i do czynnego jego udziału w twórczości naukowej i artystycznej oraz dba o to, aby jej wyniki służyły całemu społeczeństwu.

(3) Państwo i organizacje społeczne dążą systematycznie do usunięcia z świadomości ludzkiej przeżytków społeczeństwa wyzysku.

Art. 17 (1) Wszyscy obywatele i wszystkie organizacje państwowe i społeczne we wszystkich swych poczynaniach kierują się systemem prawnym państwa socjalistycznego i dbają o pełne przestrzeganie socjalistycznej praworządności w życiu społeczeństwa.

(2) W wykonywaniu swego posłannictwa organizacje społeczne wychowują obywateli w duchu przestrzegania ustaw i dyscypliny pracy i zasad socjalistycznego współżycia oraz starają się zapobiegać i ograniczać ich naruszanie.

Art. 18 (1) Centralne kierownictwo społeczeństwem i państwem zgodnie z zasadą centralizmu demokratycznego wiąże się celowo z szeroką kompetencją i odpowiedzialnością niższych organów za czynny udział mas pracujących i z realizowaniem ich twórczej inicjatywy.

(2) W społeczeństwie ludzi pracy stosuje się w pełni w oparciu o naukowy światopogląd wyniki nauki dotyczące kierowania społeczeństwem i planowania jego dalszego rozwoju.

Rozdział drugi

PRAWA I OBOWIĄZKI OBYWATELI

Art. 19 (1) W społeczeństwie ludzi pracy, gdzie został usunięty wyzysk człowieka przez człowieka, rozwój i interesy każdego obywatela są zgodne z rozwojem i interesami całego społeczeństwa. Prawa i wolności oraz obowiązki obywateli służą więc swobodnemu, wszechstronnemu rozwojowi i kształceniu osobowości obywateli, a równocześnie umocnieniu i rozwojowi społeczeństwa socjalistycznego; w toku swego rozwoju rozszerzają się one nieustannie i pogłębiają.

(2) W społeczeństwie ludzi pracy jednostka może w pełni rozwinąć swe zdolności i zaspokoić swoje słuszne potrzeby jedynie przez czynny udział w rozwoju całego społeczeństwa, przede wszystkim przez odpowiedni udział w pracy społecznej. Dlatego praca w interesie ogółu jest pierwszym obowiązkiem, a prawo do pracy pierwszym prawem każdego obywatela.

Art. 20 (1) Wszyscy obywatele mają równe prawa i obowiązki.

(2) Zapewnia się równouprawnienie wszystkich obywateli bez względu na narodowość i rasę.

(3) Mężczyźni i kobiety zajmują jednakową pozycję w rodzinie, w pracy i w działalności publicznej.

(4) Społeczeństwo ludzi pracy zapewnia obywatelom równouprawnienie przez stwarzanie jednakowych możliwości i jednakowych warunków we wszystkich dziedzinach życia społeczeństwa.

Art. 21 (1) Wszyscy obywatele mają prawo do pracy i do wynagrodzenia za wykonaną pracę według jej ilości, jakości i znaczenia społecznego.

(2) Prawo do pracy i wynagrodzenia za nią zapewnia cały socjalistyczny system gospodarczy, który nie zna kryzysów gospodarczych ani bezrobocia i gwarantuje nieustanne zwiększanie realnego wynagrodzenia za pracę.

(3) Państwo kształtuje swą politykę w ten sposób, by z rozwojem produkcji

i wzrostem wydajności pracy można było dojść do stopniowego skracania czasu pracy bez obniżenia zarobków.

Art. 22 (1) Wszyscy ludzie pracy mają prawo do odpoczynku po wykonaniu pracy.

(2) Prawo to jest zagwarantowane poprzez ustawowe uregulowanie czasu pracy i płatny urlop, jak również poprzez troskę państwa i organizacji społecznych o najpełniejsze wykorzystanie wolnego czasu ludzi pracy dla ich odpoczynku i dla ich życia kulturalnego.

Art. 23 (1) Wszyscy ludzie pracy mają prawo do ochrony zdrowia i opieki lekarskiej, jak również prawo do materialnego zabezpieczenia w podeszłym wieku i w razie niezdolności do pracy.

(2) Prawa te gwarantuje troska państwa i organizacji społecznych o zapobieganie chorobom, cała organizacja służby zdrowia, sieć urządzeń leczniczych i socjalnych, stale się rozszerzająca bezpłatna opieka lekarska, jak również zorganizowana troska o zapewnienie bezpieczeństwa pracy, ubezpieczenie na wypadek choroby i zabezpieczenie emerytalne.

Art. 24 (1) Wszyscy obywatele mają prawo do wykształcenia.

(2) Prawo to jest zagwarantowane podstawowym wykształceniem szkolnym całej młodzieży, które do 15 roku życia jest obowiązkowe i bezpłatne, jak również w systemie bezpłatnych szkół, udzielających w coraz większej mierze pełnego średniego wykształcenia ogólnego lub fachowego oraz uniwersyteckiego. Do dalszego pogłębiania wykształcenia służy organizacja studium zaocznego dla pracujących oraz bezpłatne szkolenie zawodowe w zakładach pracy i jednolitych spółdzielniach rolniczych oraz kulturalna i oświatowa działalność państwa i organizacji społecznych.

(3) Wychowanie i nauczanie jest w całości oparte na światopoglądzie naukowym i na ścisłym powiązaniu szkoły z życiem i pracą ludu.

Art. 25 Obywatelom narodowości węgierskiej, ukraińskiej i polskiej państwo zapewnia wszelkie możliwości i środki do nauki w języku ojczystym i kulturalnego ich rozwoju.

Art. 26 (1) Macierzyństwo, małżeństwo i rodzina są pod ochroną państwa.

(2) Państwo i społeczeństwo dbają o to, by rodzina stanowiła zdrową podstawę dla rozwoju młodzieży. Rodzinom wielodzietnym udziela państwo pomocy i specjalnych ulg.

(3) Wszystkim dzieciom i całej młodzieży zabezpiecza społeczeństwo wszelkie możliwości wszechstronnego rozwoju zdolności fizycznych i duchowych. Rozwój ten jest zabezpieczony przez opiekę ze strony rodziny, państwa i organizacji społecznych, jak również przez szczególne udogodnienia pracy młodzieży.

Art. 27 Równorzędną pozycję kobiet w rodzinie, w pracy i w działalności publicznej realizuje się przez specjalne uregulowanie warunków pracy i specjalną opiekę zdrowotną w wypadku ciąży i macierzyństwa, jak również przez rozwój urzędzeń i usług, które umożliwiają kobietom wykorzystanie wszystkich swych zdolności dla udziału w życiu społeczeństwa.

Art. 28 (1) Zgodnie z interesami ludu pracującego gwarantuje się wszystkim obywatelom wolność występowania we wszystkich dziedzinach życia społeczeństwa, zwłaszcza wolności słowa i prasy. Z wolności tych korzystają obywatele zarówno w ich rozwoju osobistym i w swych dążeniach twórczych, jak również wówczas, kiedy biorą aktywny udział w zarządzaniu państwem oraz w gospodarczej i kulturalnej odbudowie kraju. W tym celu zapewnia się wolność zgromadzania się i wolność pochodów ulicznych i manifestacji.

(2) Gwarancją tych wolności jest to, że ludzie pracy i ich organizacje mają do swej dyspozycji wydawnictwa i drukarnie, gmachy publiczne, sale, place, jak również radio, telewizję i inne środki.

Art. 29. Oywatele i organizacje mają prawo zwracać się do organów przedstawicielskich i innych organów państwowych z projektami, wnioskami i zażaleniami; organy państwowe są zobowiązane załatwić je z poczuciem odpowiedzialności i w odpowiednim czasie.

Art. 30 (1) Gwarantuje się nietykalność osoby. Oskarżonego wolno ścigać tylko w wypadkach określonych w ustawie i zgodnie z określoną tam procedurą. Można człowieka pozbawić wolności tylko w przypadkach ustawowo określonych i tylko na podstawie orzeczenia sądu wzgl. zgody prokuratora.

(2) Można wymierzać kary tylko na podstawie ustawy.

Art. 31 Gwarantuje się nietykalność mieszkania, tajemnicę listową i innych przekazywanych wiadomości, jak również wolność pobytu.

Art. 32 (1) Gwarantuje się wolność wyznania. Każdy może wyznawać jakąkolwiek wiarę lub być bez wyznania, jak również wykonywać praktyki religijne, o ile nie są one sprzeczne z ustawą.

(2) Wiara lub przekonanie religijne nie może być powodem do odmowy wykonania obowiązku obywatelskiego określonego w ustawie.

Art. 33. Czechosłowacka Republika Socjalistyczna udziela prawa azylu obcym obywatelom prześladowanym za obronę interesów ludu pracy, za udział w walce narodowowyzwoleńczej, za twórczość naukową lub artystyczną wzgl. działalność na rzecz obrony pokoju.

Art. 34. Obywatele są zobowiązani przestrzegać konstytucji i innych ustaw i we wszystkich poczynaniach dbać o interesy państwa socjalistycznego i społeczeństwa ludzi pracy.

Art. 35. Obywatele powinni chronić i umacniać socjalistyczną własność jako nietykalną podstawę ustroju socjalistycznego i źródło dobrobytu ludzi pracy, bogactwa i siły ojczyzny.

Art. 36. Obywatele powinni wykonywać sumiennie i uczciwie funkcje społeczne, do których ich lud pracujący powołał, a wypełnianie obowiązków dla dobra społeczeństwa uważać za sprawę swego honoru.

Art. 37 (1) Naczelnym obowiązkiem i sprawą honoru każdego obywatela jest obrona ojczyzny i jej socjalistycznego ustroju.

(2) Obywatele zgodnie z ustawą powinni odbywać służbę w siłach zbrojnych.

Art. 38. Nieodłączną częścią składową obowiązków obywatelskich jest poszanowanie praw współobywateli, jak również świadome przestrzeganie zasad socjalistycznego współżycia.

Rozdział trzeci

ZGROMADZENIE NARODOWE

Art. 39 (1) Zgromadzenie Narodowe jest najwyższym organem władzy państwowej Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. Jest jedynym ogólnopaństwowym ciałem ustawodawczym.

(2) Zgromadzenie Narodowe składa się z 300 posłów wybranych przez lud, przed ludem odpowiedzialnych i przez lud odwołalnych.

(3) Zgromadzenie Narodowe wybiera się na okres czterech lat.

(4) Warunki korzystania z prawa wyboru do Zgromadzenia Narodowego oraz sposób przeprowadzenia wyborów i odwołania posłów określa ustawa.

Działalność Zgromadzenia Narodowego

Art. 40 (1) Zgromadzenie Narodowe obraduje i podejmuje uchwały w sprawie podstawowych zagadnień polityki wewnętrznej i zagranicznej państwa.

(2) Poprzez całą swoją działalność i przez pracę swych organów i posłów, Zgromadzenie Narodowe oddziaływa czynnie w kierunku wykonania zadań socjalistycznego państwa.

Art. 41 (1) Zgromadzenie Narodowe uchwała konstytucję i inne ustawy oraz śledzi ich wykonanie. Uchwala zwłaszcza długofalowe plany rozwoju gospodarki narodowej i budżet państwowy, czuwa nad ich wykonywaniem, rozpatruje sprawozdania rządu o wykonaniu rocznych planów i końcowy bilans państwowy.

(2) Zgromadzenie Narodowe czuwa nad przestrzeganiem konstytucji. Może uchylać ustawę Słowackiej Rady Narodowej, rozporządzenia lub uchwały rządu i powszechnie obowiązujące rozporządzenia okręgowej rady narodowej, jeżeli są sprzeczne z konstytucją lub inną ustawą.

Art. 42. Zgromadzenie Narodowe wyraża zgodę na międzynarodowe umowy polityczne, układy gospodarcze o charakterze powszechnym i na takie umowy, których realizacja wymaga ustawy.

Art. 43 (1) Zgromadzenie Narodowe wybiera prezydenta Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej. Prezydent republiki odpowiada przed nim za wykonywanie swoich funkcji.

(2) Prezydentowi republiki przysługuje prawo głosu w Zgromadzeniu Narodowym, gdy tego zażąda.

Art. 44 (1) Rząd po powołaniu go przez prezydenta republiki przedstawia się Zgromadzeniu Narodowemu i żąda od niego wyrażenia zgody na swą deklarację programową.

(2) Zgromadzenie Narodowe śledzi i kontroluje działalność rządu i jego członków. Rząd i jego członkowie są odpowiedzialni przed Zgromadzeniem Narodowym, które ocenia jego oświadczenia i sprawozdania.

(3) Zgromadzenie Narodowe może do prezydenta republiki wystąpić z wnioskiem o odwołanie rządu lub jego członków.

Art. 45 (1) Zgromadzenie Narodowe ma prawo stawiać premierowi i innym członkom rządu pytania w sprawie ich działalności. Premier oraz inni członkowie rządu są obowiązani odpowiadać na pytania posłów.

(2) Jeśli Zgromadzenie Narodowe, jego prezydium lub komisja tego zażąda, członek rządu jest obowiązany stawić się osobiście na sesji Zgromadzenia Narodowego, jego prezydium lub komisji.

(3) Premier oraz inni członkowie rządu mają prawo brać udział w sesjach Zgromadzenia Narodowego, jego prezydium lub komitetu. Na ich żądanie należy im udzielić głosu.

Art. 46 (1) Zgromadzenie Narodowe wybiera Sąd Najwyższy i odwołuje jego członków.

(2) Prokurator generalny odpowiada za wykonywanie swych funkcji przed Zgromadzeniem Narodowym. Zgromadzenie Narodowe może do prezydenta republiki wystąpić z wnioskiem o odwołanie prokuratora generalnego.

(3) Zgromadzenie Narodowe rozważa sprawozdania Sądu Najwyższego i prokuratora generalnego o stanie socjalistycznej praworządności.

Art. 47. Zgromadzenie Narodowe powołuje w drodze ustawy ministerstwa i inne organa centralne.

Art. 48. Zgromadzenie Narodowe jako najwyższy przedstawicielski organ republiki rozważa postulaty rad narodowych, upowszechnia ich doświadczenia i podejmuje środki, które zmierzają do usprawnienia ich struktury i pracy.

Art. 49. Zgromadzenie Narodowe podejmuje uchwały o wypowiedzeniu wojny w razie napaści na Czechosłowacką Republikę Socjalistyczną lub jeśli zajdzie potrzeba wykonania międzynarodowych zobowiązań dotyczących wspólnej obrony przeciw agresji.

Sesje Zgromadzenia Narodowego

Art. 50 (1) Sesje Zgromadzenia Narodowego zwołuje prezydent republiki przynajmniej dwa razy w roku. Sesja musi być zwołana, jeśli tego zażąda przynajmniej $\frac{1}{3}$ posłów.

(2) Prezydent republiki zamyka sesje Zgromadzenia Narodowego.

Art. 51 (1) Zgromadzenie Narodowe ma prawo podejmować uchwały, o ile obecna jest bezwzględna większość wszystkich posłów.

(2) Do ważności uchwały potrzebna jest zgoda bezwzględnej większości obecnych posłów.

(3) Do przyjęcia lub zmiany konstytucji, do uchwały o wypowiedzeniu wojny, do zmiany granic państwowych, jak również do wyboru prezydenta republiki potrzebna jest zgoda $\frac{2}{3}$ wszystkich posłów.

(4) Sesje Zgromadzenia Narodowego są w zasadzie publiczne.

(5) Zasady pracy Zgromadzenia Narodowego określa ustawa o porządku obrad i pracy Zgromadzenia Narodowego.

Ustawy

Art. 52 (1) Projekty ustaw mogą zgłaszać posłowie Zgromadzenia Narodowego, jego komitety i prezydium, prezydent republiki, rząd i Słowacka Rada Narodowa.

(2) Ustawy podpisuje prezydent republiki, przewodniczący Zgromadzenia Narodowego i premier rządu.

(3) Warunkiem ważności ustawy jest ogłoszenie jej w sposób przez nią ustalony. Ustawy ogłasza Prezydium Zgromadzenia Narodowego w przeciągu 14 dni po ich uchwaleniu.

Komitety Zgromadzenia Narodowego

Art. 53 (1) Zgromadzenie Narodowe tworzy komitety dla głównych dziedzin działalności państwowej i społecznej jako swe organy robocze i inicjujące.

(2) Zgromadzenie Narodowe wybiera przewodniczących i członków komitetów, których może w każdej chwili odwołać.

(3) Komitety Zgromadzenia Narodowego śledzą i rozpatrują sprawy związane z wykonywaniem zadań w budownictwie gospodarczym i kulturalnym oraz pobudzają działalność organów państwowych.

Art. 54 (1) Komitety Zgromadzenia Narodowego opierają się w swej działalności na współpracy z ludem pracującym i jego organizacjami.

(2) Komitety mają prawo zapraszać na swe posiedzenia członków rządu i przedstawicieli innych organów państwowych oraz żądać od nich wyjaśnień i sprawozdań.

(3) Komitety dobierają dla wykonania swej pracy naukowców, racjonalizatorów, techników i innych wybitnych specjalistów z poszczególnych dziedzin życia gospodarczego i kulturalnego.

Posłowie Zgromadzenia Narodowego

Art. 55. Zgromadzenie Narodowe bada ważność wyboru posłów na wniosek wybranego przez nie komitetu mandatowego.

Art. 56. Poseł do Zgromadzenia Narodowego składa na pierwszym posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego, w którym uczestniczy, następujące przyrzeczenie: „Przyrzekam na swój

honor i sumienie, że będę wierny Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej i sprawie socjalizmu. Będę przestrzegał woli ludu i jego interesów, postępował zgodnie z konstytucją i innymi ustawami republiki i pracował nad ich wprowadzeniem w życie“.

Art. 57 (1) Poseł do Zgromadzenia Narodowego winien pracować w swym rejonie wyborczym, być w stałym kontakcie ze swymi wyborcami, rozpatrywać ich postulaty i składać regularnie sprawozdania ze swej działalności. Poseł współpracuje z radami narodowymi swego rejonu wyborczego i pomaga im w wykonywaniu ich zadań.

(2) Poseł do Zgromadzenia Narodowego powinien brać czynny i pełen inicjatywy udział w pracy Zgromadzenia Narodowego. Każdy poseł winien w zasadzie pracować w jednym z komitetów Zgromadzenia Narodowego.

Art. 58 Bez zgody Zgromadzenia Narodowego nie można posła ścigać administracyjnie ani karnie i nie można go aresztować.

Prezydium Zgromadzenia Narodowego

Art. 59 (1) Zgromadzenie Narodowe wybiera ze swego grona 30-osobowe prezydium. Prezydium składa się z przewodniczącego Zgromadzenia Narodowego, wiceprzewodniczących, przewodniczących komitetów i członków prezydium.

(2) Prezydium wybiera się na okres całej kadencji wyborczej Zgromadzenia Narodowego. Pełni ono swe funkcje także po upływie kadencji do chwili wyboru Prezydium przez nowo wybrane Zgromadzenie Narodowe.

(3) Prezydium Zgromadzenia Narodowego i jego członkowie odpowiadają za swą działalność przed Zgromadzeniem Narodowym. Zgromadzenie Narodowe może Prezydium i poszczególnych jego członków każdej chwili odwołać.

(4) Prezydium Zgromadzenia Narodowego podejmuje uchwały bezwzględną większością głosów wszystkich swych członków.

Art. 60 (1) Prezydium Zgromadzenia Narodowego kieruje pracą Zgromadzenia Narodowego.

(2) W czasie, gdy Zgromadzenie Narodowe nie obraduje, czy to dlatego, że jego sesja się skończyła, czy też dlatego, że minął okres kadencji wyborczej, Prezydium sprawuje funkcje Zgromadzenia Narodowego. Nie może jednak wybierać prezydenta republiki i uchwalzać ustaw konstytucyjnych. O wypowiedzeniu wojny może decydować tylko wtedy, gdy sesja Zgromadzenia Narodowego z powodu nadzwyczajnych okoliczności nie może się odbyć; do podjęcia takiej uchwały potrzebna jest zgoda trzech piątych wszystkich członków Prezydium Zgromadzenia Narodowego. Dekrety Prezydium Zgromadzenia Narodowego, które są wynikiem tej działalności, muszą być pod rygorem utraty ważności zatwierdzone na najbliższym posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego. Dekrety, które regulują sprawy zastrzeżone dla ustaw, uchwała Prezydium w postaci dekretów z mocą ustawy; podpisuje je prezydent republiki, przewodniczący Zgromadzenia Narodowego i premier rządu; dekrety z mocą ustawy ogłasza się w podobny sposób jak ustawy.

(3) W czasie, gdy rząd wykonuje funkcję prezydenta republiki, Prezydium Zgromadzenia Narodowego ma prawo mianować i odwoływać rząd i jego członków oraz powierzać im kierownictwo ministerstw i innych organów centralnych.

(4) Prezydium Zgromadzenia Narodowego ogłasza wybory do Zgromadzenia Narodowego oraz powszechne wybory do organów przedstawicielskich.

Rozdział czwarty

PREZYDENT REPUBLIKI

Art. 61 (1) Na czele państwa stoi prezydent republiki wybierany przez Zgromadzenie Narodowe jako reprezentant władzy państwowej.

(2) Prezydent republiki jest odpowiedzialny przed Zgromadzeniem Narodowym.

Art. 62 (1) Prezydent republiki:

1. reprezentuje państwo na zewnątrz, zawiera i ratyfikuje umowy międzynarodowe. Do zawarcia umów międzynarodowych i układów, nie wymagających zgody Zgromadzenia Narodowego, prezydent republiki może upoważnić rząd względnie za jego zgodą poszczególnych jego członków;
2. przyjmuje i mianuje przedstawicieli dyplomatycznych;
3. zwołuje i zamyka sesje Zgromadzenia Narodowego;
4. podpisuje ustawy Zgromadzenia Narodowego i dekrety z mocą ustawy uchwalone przez Prezydium Zgromadzenia Narodowego;

5. ma prawo przedstawić Zgromadzeniu Narodowemu sprawozdanie o stanie republiki i ważnych zagadnieniach politycznych, składać mu projekty potrzebnych zarządzeń i być obecnym na posiedzeniach Zgromadzenia Narodowego;
6. mianuje i odwołuje premiera i innych członków rządu oraz powierza im kierownictwo ministerstw i innych centralnych organów;
7. ma prawo uczestniczyć w posiedzeniach rządu i przewodniczyć obradom, żądać od rządu i poszczególnych jego członków wyjaśnień oraz omawiać z rządem lub jego członkami problemy, które należy rozwiązać;
8. mianuje w przypadkach przewidzianych w ustawie wyższych pracowników państwowych; mianuje i awansuje generałów;
9. nadaje odznaczenia, o ile nie upoważni do tego innego organu;
10. ma prawo udzielać amnestii, przebaczać i łagodzić kary wymierzone przez sądy karne oraz polecać, by dochodzeń karnych nie wszczynać lub je umorzyć;
11. jest naczelnym dowódcą sił zbrojnych;
12. na wniosek rządu ogłasza stan wyjątkowy, a na podstawie decyzji Zgromadzenia Narodowego wypowiada wojnę w razie napaści na Czechosłowację lub jeśli zajdzie potrzeba wykonania międzynarodowych zobowiązań, dotyczących wspólnej obrony przeciwko agresji.

(2) Prezydentowi republiki przysługują kompetencje nie wymienione wyraźnie w konstytucji, jeśli tak stanowi ustawa.

Art. 63 (1) Prezydentem republiki może być wybrany każdy obywatel, który ma prawo wybieralności do Zgromadzenia Narodowego. Wybrany jest ten, za kim wypowiedzą się co najmniej trzy piąte wszystkich posłów Zgromadzenia Narodowego.

(2) Prezydenta republiki wybiera się na okres 5 lat. Obejmuje on swój urząd przez złożenie przyrzeczenia.

(3) Prezydent republiki nie może być równocześnie posłem do Zgromadzenia Narodowego, Słowackiej Rady Narodowej lub rady narodowej ani członkiem rządu.

(4) Jeśli na prezydenta republiki wybrany zostanie poseł lub członek rządu, przestaje on od dnia wyboru wykonywać swą dotychczasową funkcję. W dniu złożenia przyrzeczenia wygasa jego mandat lub członkostwo w rządzie.

Art. 64 Prezydent republiki składa przed Zgromadzeniem Narodowym następujące przyrzeczenie: „Przyrzekam na swój honor i sumienie wierność Socjalistycznej Republice Czechosłowackiej i sprawie socjalizmu. Obowiązki swe będę wykonywał zgodnie z wolą ludu i w jego interesie, będę dbał o dobro republiki oraz przestrzegał konstytucji i innych ustaw państwa socjalistycznego”.

Art. 65 W wypadku gdy urząd prezydenta republiki został opróżniony, a nowy prezydent nie jest jeszcze wybrany i nie złożył przyrzeczenia, albo gdy prezydent republiki nie może z ważnych powodów sprawować swego urzędu, sprawowanie jego funkcji przechodzi na rząd. Rząd może w takim przypadku powierzyć swemu premierowi wykonywanie niektórych uprawnień prezydenta republiki; na premiera rządu przechodzi na ten czas naczelne dowództwo nad siłami zbrojnymi.

Rozdział piąty

RZĄD

Art. 66 (1) Rząd jest najwyższym organem wykonawczym władzy państwowej Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej.

(2) Rząd i jego członkowie są odpowiedzialni przed Zgromadzeniem Narodowym.

Art. 67 Rząd składa się z premiera, wicepremierów i ministrów.

Art. 68 Rząd organizuje i gwarantuje realizację zadań państwa socjalistycznego na polu budownictwa gospodarczego i kulturalnego, w podnoszeniu stopy życiowej ludu pracującego, jak również w zakresie wzmacniania bezpieczeństwa kraju i rozwijania pokojowej polityki zagranicznej.

W tym celu przede wszystkim:

1. koordynuje, kieruje i kontroluje działalność ministerstw i innych organów centralnych administracji państwowej;
2. kieruje pracą rad narodowych i kontroluje ją;
3. przygotowuje, zapewnia i kontroluje realizację długofalowych planów rozwoju gospodarki narodowej oraz budżetu państwowego; dla realizacji długofalowych planów rozwoju gospodarki narodowej wyznacza roczne plany i przedstawia Zgromadzeniu Narodowemu sprawozdania z przebiegu ich realizacji;

4. zabezpiecza realizację ustaw i przestrzeganie dyscypliny państwowej, ochronę praw obywateli i interesów państwa;
5. na podstawie ustaw wydaje uchwały i rozporządzenia wykonawcze do nich; czuwa nad ich wykonaniem i je zapewnia;
6. ma prawo przedkładać Zgromadzeniu Narodowemu projekty ustaw, a projekty dekretów z mocą ustawy jego Prezydium;
7. w przypadkach przewidzianych w ustawie mianuje urzędników państwowych, kierowników organizacji gospodarczych oraz przedstawia do nominacji osoby mianowane przez prezydenta republiki.

Art. 69 Członkowie rządu składają na ręce prezydenta republiki następujące przyrzeczenie: „Przyrzekam na swój honor i sumienie, że będę wierny Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej i sprawie socjalizmu. Obowiązki swe będę wykonywał zgodnie z wolą ludu i w jego interesie. Będę przestrzegał konstytucji i innych ustaw oraz pracował nad ich wprowadzeniem w życie“.

Art. 70 (1) Zgromadzenie Narodowe może w swej uchwale zwrócić się do prezydenta republiki z wnioskiem o odwołanie rządu lub któregośkolwiek z jego członków. W takim wypadku prezydent republiki odwołuje rząd lub jego członka.

(2) Rząd i jego członkowie przy wykonywaniu swych zadań współdziałają ściśle ze Zgromadzeniem Narodowym i jego organami.

Art. 71 Po nominacji przez prezydenta republiki, rząd jest zobowiązany wystąpić przed Zgromadzeniem Narodowym z programowym oświadczeniem i zażądać od niego, by wyraziło na nie zgodę.

Art. 72 Ministerstwa i inne organy centralne administracji państwowej mogą na podstawie ustaw i rozporządzeń rządu oraz dla ich realizacji wydawać powszechnie obowiązujące przepisy prawne.

Rozdział szósty

SŁOWACKA RADA NARODOWA

Art. 73 (1) Słowacka Rada Narodowa jest narodowym organem władzy państwowej i administracji w Słowacji.

(2) Słowacką Radę Narodową tworzą posłowie do Słowackiej Rady Narodowej, wybrani przez lud w Słowacji; są oni odpowiedzialni przed ludem i przez lud mogą być odwołani.

(3) Słowacką Radę Narodową wybiera się na okres 4 lat.

(4) Liczbę posłów Słowackiej Rady Narodowej, warunki korzystania z prawa wyborczego do Słowackiej Rady Narodowej oraz sposób przeprowadzania wyborów i odwoływania posłów określa ustawa Słowackiej Rady Narodowej.

(5) Siedzibą Słowackiej Rady Narodowej jest Bratysława.

Działalność Słowackiej Rady Narodowej

Art. 74 Do zakresu działania Słowackiej Rady Narodowej należy:

a) zgodnie z ogólnopaństwowym ustawodawstwem uchylać ustawy w sprawach o charakterze narodowym lub regionalnym, jeżeli dla zabezpieczenia wszechstronnego, gospodarczego i kulturalnego rozwoju Słowacji wymagają one specjalnego uregulowania;

b) uchylać ustawy Słowackiej Rady Narodowej w przypadkach, gdy upoważni ją do tego ustawa Zgromadzenia Narodowego;

c) brać udział w przygotowaniu państwowego planu rozwoju gospodarki narodowej i w ramach planu państwowego omawiać sumarycznie problemy związane z rozwojem gospodarki narodowej i kultury w Słowacji;

d) rozpatrywać i uchylać budżet Słowackiej Rady Narodowej, jej organów i przez nią bezpośrednio kierowanych instytucji w Słowacji;

e) składać projekty ustaw Zgromadzeniu Narodowemu;

f) wykonywać kontrolę w granicach własnej kompetencji;

g) w duchu równouprawnienia zapewnić obywatelom narodowości węgierskiej i ukraińskiej warunki sprzyjające ich wszechstronnemu rozwojowi;

h) wybierać Prezydium Słowackiej Rady Narodowej, a spośród jego członków powierników Słowackiej Rady Narodowej;

i) rozpatrywać sprawozdania Prezydium, komisji i powierników Słowackiej Rady Narodowej.

Sesje Słowackiej Rady Narodowej

Art. 75 (1) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej zwołuje sesje Słowackiej Rady Narodowej co najmniej dwa razy w roku. Sesje muszą być zwołane, jeżeli domaga się tego przynajmniej jedna trzecia posłów Słowackiej Rady Narodowej.

(2) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej zamyka sesję Słowackiej Rady Narodowej.

Art. 76 (1) Słowacka Rada Narodowa ma prawo podejmować uchwały, o ile obecna jest bezwzględna większość wszystkich posłów. Do ważności uchwały potrzebna jest zgoda bezwzględnej większości obecnych posłów.

(2) Posiedzenia Słowackiej Rady Narodowej są w zasadzie publiczne.

(3) Zasady pracy Słowackiej Rady Narodowej określa ustawa Słowackiej Rady Narodowej o porządku obrad i pracy Słowackiej Rady Narodowej.

Ustawy Słowackiej Rady Narodowej

Art. 77 (1) Projekty ustaw do Słowackiej Rady Narodowej mogą zgłaszać posłowie, komisje i Prezydium Słowackiej Rady Narodowej.

(2) Ustawy Słowackiej Rady Narodowej podpisuje przewodniczący Słowackiej Rady Narodowej.

(3) Warunkiem ważności ustawy Słowackiej Rady Narodowej jest ogłoszenie jej w sposób przez tę ustawę ustalony. Ustawy Słowackiej Rady Narodowej ogłasza Prezydium Słowackiej Rady Narodowej w ciągu 14 dni po ich uchwaleniu.

Komisje Słowackiej Rady Narodowej

Art. 78 (1) Słowacka Rada Narodowa tworzy dla poszczególnych dziedzin swej działalności komisje Słowackiej Rady Narodowej jako swe inicjujące, kontrolne i wykonawcze organy.

(2) Komisje Słowackiej Rady Narodowej czuwają nad realizacją zadań wynikających z gospodarczego i kulturalnego rozwoju Słowacji, rozpatrują je i podejmują uchwały w tych sprawach, pomagają w ich zabezpieczeniu i przedstawiają swe uchwały i projekty Słowackiej Radzie Narodowej i jej Prezydium.

(3) Komisje Słowackiej Rady Narodowej opierają się w swej działalności na współpracy z ludem pracującym i jego organizacjami.

(4) Słowacka Rada Narodowa wybiera członków komisji Słowackiej Rady Narodowej spośród swoich posłów oraz spośród politycznych, gospodarczych, kulturalnych i innych działaczy z Słowacji. Na przewodniczących komisji Słowacka Rada Narodowa wybiera z reguły powierników Słowackiej Rady Narodowej.

Posłowie Słowackiej Rady Narodowej

Art. 79 Słowacka Rada Narodowa bada ważność wyboru posłów na wniosek wybranej przez siebie komisji mandatowej Słowackiej Rady Narodowej.

Art. 80 Poseł do Słowackiej Rady Narodowej składa na pierwszym posiedzeniu Słowackiej Rady Narodowej, w którym uczestniczy, następujące przyrzeczenie: „Przyrzekam na swój honor i sumienie, że będę wierny Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej, sprawie socjalizmu i dziedzictwu Słowackiego Powstania Narodowego. Będę przestrzegał woli i interesów ludu, postępował zgodnie z konstytucją i innymi ustawami republiki i pracował nad ich wprowadzeniem w życie“.

Art. 81 (1) Poseł Słowackiej Rady Narodowej winien pracować w swoim rejonie wyborczym, być w stałym kontakcie ze swymi wyborcami, rozpatrywać ich postulaty i składać regularnie sprawozdania ze swej działalności. Poseł współpracuje z radami narodowymi swego rejonu wyborczego i pomaga im w wykonywaniu ich zadań.

(2) Poseł do Słowackiej Rady Narodowej powinien brać czynny i pełen inicjatywy udział w pracach Słowackiej Rady Narodowej i jej organów. Każdy poseł do Słowackiej Rady Narodowej winien w zasadzie pracować w jednej z komisji Słowackiej Rady Narodowej.

(3) Poseł do Słowackiej Rady Narodowej może być również posłem do Zgromadzenia Narodowego.

Art. 82 Bez zgody Słowackiej Rady Narodowej nie można posła do Słowackiej Rady Narodowej ścigać administracyjnie ani karnie i nie można go aresztować.

Prezydium Słowackiej Rady Narodowej

Art. 83 (1) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej liczy 16 członków. Składa się ono

z przewodniczącego Słowackiej Rady Narodowej, jej wiceprzewodniczących i członków Prezydium.

(2) Słowacka Rada Narodowa wybiera ze swego grona Prezydium Słowackiej Rady Narodowej na całą kadencję. Prezydium pełni swe funkcje także po upływie kadencji do chwili wyboru Prezydium przez nowo wybraną Słowacką Radę Narodową.

(3) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej i jego członkowie odpowiadają za swą działalność przed Słowacką Radą Narodową. Słowacka Rada Narodowa może Prezydium i jego członków każdej chwili odwołać.

(4) Członek Prezydium Słowackiej Rady Narodowej może być równocześnie członkiem rządu.

Art. 84 (1) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej jest organem wykonawczym Słowackiej Rady Narodowej w ramach jej kompetencji. Zapewnia realizację ustaw, a zwłaszcza czuwa nad równomiernym i zupełnie zgodnym z planem urzeczywistnieniem zadań planu państwowego w Słowacji.

(2) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej kieruje i koordynuje pracę komisji i powierników Słowackiej Rady Narodowej, rozpatruje ich sprawozdania i przygotowuje projekty dla posiedzeń Słowackiej Rady Narodowej.

(3) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej wydaje na podstawie ustaw Słowackiej Rady Narodowej i celem ich wykonania uchwały i rozporządzenia.

(4) Prezydium Słowackiej Rady Narodowej mianuje i przedstawia do mianowania pracowników państwowych w Słowacji w zakresie ustalonym przez rząd.

Art. 85 (1) Słowacka Rada Narodowa wybiera spośród członków Prezydium Słowackiej Rady Narodowej powierników Słowackiej Rady Narodowej; może ona powiernika Słowackiej Rady Narodowej z jego funkcji każdego czasu odwołać.

(2) Powiernicy Słowackiej Rady Narodowej działają w wydziałach administracji państwowej ustalonych ustawą.

(3) Powiernicy Słowackiej Rady Narodowej realizują powierzone im zadania w granicach kompetencji Słowackiej Rady Narodowej. Realizują dalsze zadania w budownictwie gospodarczym i kulturalnym Słowacji w zakresie wyznaczonym przez rząd.

Rozdział siódmy

RADY NARODOWE

Art. 86 (1) Rady Narodowe — najszersza organizacja mas pracujących — są organem władzy państwowej i administracyjnej w okręgach, powiatach i gminach.

(2) Rady Narodowe składają się z posłów wybranych przez lud, przed ludem odpowiedzialnych i przez lud odwołalnych.

(3) Rady Narodowe wybiera się na okres 4 lat.

(4) Warunki korzystania z prawa wyboru do rad narodowych oraz sposób przeprowadzenia wyborów i odwołania posłów do Rad Narodowych określa ustawa.

Art. 87 (1) Rady Narodowe rozwijają całą swą działalność przy nieustannej aktywnej pomocy ludzi pracy swych obwodów. Włączają ludzi pracy w najszerszej mierze w kierowanie państwem, korzystają z ich doświadczeń i uczą się od nich.

(2) Rady Narodowe współpracują ściśle z innymi organizacjami ludu pracującego; opierają się na ich współpracy i pomagają im w realizowaniu zadań.

Art. 88 (1) Rady Narodowe i ich posłowie odpowiadają przed wyborcami za swą działalność.

(2) Poseł do Rady Narodowej winien pracować w swym rejonie wyborczym, być w stałym kontakcie ze swymi wyborcami, naradzać się z nimi, rozpatrywać ich postulaty, składać im sprawozdanie ze swej działalności oraz z działalności Rady Narodowej.

(3) Poseł do Rady Narodowej jest obowiązany uczestniczyć w pracy Rady Narodowej i należeć do niektórych jej komisji.

(4) Poseł do Rady Narodowej składa na pierwszym posiedzeniu Rady Narodowej, w którym uczestniczy, następujące przyrzeczenie: „Przyrzekam na swój honor i sumienie, że będę wierny Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej i sprawie socjalizmu. Będę przestrzegał woli ludu i jego interesów, postępował zgodnie z konstytucją i innymi ustawami republiki i pracował nad ich wprowadzeniem w życie“.

Art. 89 Rady Narodowe przy szerokim udziale obywateli

planowo kierują, organizują i zapewniają gospodarcze, kulturalne, zdrowotne

i socjalne budownictwo w swych obwodach terenowych; do czołowych ich zadań należy troska o coraz lepsze zaspokajanie materialnych i kulturalnych potrzeb ludu pracującego; w tym celu tworzą organizacje gospodarcze i kulturalne, zdrowotne i socjalne urządzenia i kierują ich działalnością,

zabezpieczają ochronę własności socjalistycznej i wszelkich zdobyczy ludu pracującego, porządku socjalistycznego w społeczeństwie, przestrzegają zasad współżycia socjalistycznego i umacniają obronność republiki;

troszczą się o wprowadzenie ustaw w życie, czuwają nad ich przestrzeganiem, zapewniają ochronę i realizację praw oraz realizację słuszných interesów mas pracujących i socjalistycznych organizacji.

Art. 90 (1) Rady Narodowe opierają się w swej działalności na państwowym planie rozwoju gospodarki narodowej. Biorą udział w jego opracowaniu i realizacji. Zgodnie z nim i na jego podstawie określają plan rozwoju swego terenowego obwodu.

(2) Dla zabezpieczenia realizacji zadań planu dysponują potrzebnymi środkami materialnymi i finansowymi i wykorzystują je jako odpowiedzialni gospodarze.

(3) Podstawę gospodarki finansowej rad narodowych stanowi ich budżet przez nich zestawiony; jest on częścią składową budżetu państwowego.

Art. 91 Rady Narodowe dzielą się na: okręgowe, powiatowe, a w gminach miejskie lub gminne. W Pradze istnieje Rada Narodowa Stołecznego Miasta Pragi, w miejskich obwodach Pragi i niektórych innych miast — dzielnicowe rady narodowe.

Art. 92 Zakres działalności i odpowiedzialność Rad Narodowych poszczególnych stopni ustala się w ten sposób, by Rada Narodowa mogła przy szerokim udziale ludu pracującego jak najbardziej skutecznie zapewniać gospodarczy i kulturalny rozwój oraz potrzeby obywateli swego obwodu.

Art. 93 (1) Rady Narodowe łączą w swej pracy realizację zadań ogólnopaństwowych z zapewnieniem specjalnych potrzeb swoich obwodów i interesów obywateli.

(2) Rady Narodowe kierują się zasadą, że interesy całego ludu Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej stoją nad interesami partykularnymi i miejscowymi, a poprzez swoją działalność wychowują obywateli w kierunku świadomego i dobrowolnego wypełniania obowiązków wobec społeczeństwa i państwa.

Art. 94 Rady Narodowe mogą dla realizacji swych zadań wydawać dla swoich obwodów powszechnie obowiązujące zarządzenia.

Art. 95 (1) Rady Narodowe wybierają prezydium, komisje i inne organy oraz kierują ich działalnością.

(2) Prezydium pod kierownictwem Rady Narodowej kieruje i koordynuje pracę pozostałych organów rady narodowej, jej organizacji i instytucji. Rada narodowa wybiera z grona swoich członków prezydium na cały okres urzędowania. Prezydium i jego członkowie odpowiadają za swą działalność przed radą narodową. Rada narodowa może prezydium i jego członków każdej chwili odwołać.

(3) Komisje są inicjującymi, kontrolnymi i wykonawczymi organami rady narodowej dla poszczególnych gałęzi lub dziedzin jej działalności. Zostały one dla osiągnięcia tego celu wyposażone w odpowiednią kompetencję. Komisje, które rada narodowa wybiera z grona swoich członków i innych obywateli, rozszerzają nieustannie uczestnictwo ludu pracującego w działalności rady narodowej. Odpowiadają przed radą narodową i jej prezydium.

Art. 96 (1) Rady Narodowe wyższych stopni koordynują i kierują działalnością rad narodowych niższych stopni. Przestrzegają przy tym w całej pełni ich zakresu działania i odpowiedzialności. Opierają się na ich inicjatywie i doświadczeniu oraz realizują swe zadania w stałej z nimi współpracy.

(2) Rady Narodowe opierają się w swej działalności na ustawach i rozporządzeniach oraz uchwałach rządu, jak również na uchwałach i wytycznych wyższych organów państwowych; uchwały rady narodowej niższego stopnia, które z nimi kolidują, mogą być przez rady narodowe wyższego stopnia albo rząd uchylone.

Rozdział ósmy

SĄDY I PROKURATURA

Art. 97 (1) Sądy i prokuratura ochraniają państwo socjalistyczne, jego ustrój społeczny, prawa i słusne interesy obywateli oraz organizacji ludu pracującego.

(2) Sądy i prokuratura poprzez całą swoją działalność wychowują obywateli na

ludzi oddanych swej ojczyźnie i sprawie socjalizmu, uczą przestrzegania ustaw i zasad współżycia socjalistycznego oraz zaszczytnego spełniania obowiązków wobec państwa i społeczeństwa.

Sądy

Art. 98 (1) Sądownictwo w Czechosłowackiej Republice Socjalistycznej sprawują wybierane i niezależne sądy ludowe.

(2) Istnieją następujące sądy: Sąd Najwyższy, sądy okręgowe i powiatowe, sądy wojskowe oraz miejscowe sądy ludowe.

Art. 99 (1) Sąd Najwyższy jest najwyższym organem sądowym: czuwa nad działalnością sądową wszystkich innych sądów. Sędziowie Sądu Najwyższego są wybierani przez Zgromadzenie Narodowe.

(2) Sędziowie sądów okręgowych są wybierani przez okręgowe rady narodowe.

(3) Sędziowie sądów powiatowych są wybierani przez obywateli w tajnym głosowaniu na podstawie powszechnego, bezpośredniego i równego prawa wyborczego.

(4) Sąd Najwyższy, sądy okręgowe i powiatowe wybiera się na okres czterech lat.

(5) Sądy wojskowe wybiera się według specjalnych przepisów.

Art. 100 (1) Sądy rozstrzygają zasadniczo w senatach.

(2) Senaty Sądu Najwyższego, sądów okręgowych, powiatowych i wojskowych są złożone zarówno z sędziów wykonujących swoją funkcję jako zawód, jak również z sędziów niezawodowych. Sędziowie obu kategorii mają przy rozstrzyganiu spraw równe prawa.

Art. 101 (1) Dla dalszego pogłębienia udziału ludzi pracy w sądownictwie wybiera się w gminach i w zakładach pracy miejscowe sądy ludowe.

(2) Miejscowe sądy ludowe przyczyniają się do umocnienia socjalistycznej prawnorządności, do zapewnienia porządku społecznego i zasad socjalistycznego współżycia.

(3) Zakres właściwości miejscowych sądów ludowych, sposób ich tworzenia, kadencję i zasady organizacji i postępowania określa ustawa.

Art. 102 (1) Sędziowie są przy sprawowaniu swego urzędu niezależni i podlegają jedynie porządkowi prawnemu państwa socjalistycznego. Powinni kierować się ustawami i innymi przepisami prawnymi oraz interpretować je zgodnie z socjalistyczną świadomością prawną.

(2) Sędziowie powinni składać swym wyborcom lub przedstawicielskiemu organowi, który ich wybrał, sprawozdanie ze swej działalności i z działalności sądu, którego są członkami. Sędziowie mogą być odwołani przez wyborców lub przez organ przedstawicielski, który ich wybrał; warunki i sposób odwołania sędziów określa ustawa.

Art. 103 (1) Sądy powinny w toku postępowania sądowego ustalić prawdziwy stan sprawy i na nim swą decyzję oprzeć.

(2) Rozprawa przed wszystkimi sądami jest w zasadzie ustna i publiczna; publiczność może być wykluczona jedynie w przypadkach ustalonych w ustawie.

(3) Oskarżonemu gwarantuje się prawo do obrony.

(4) Wyroki ogłasza się w imieniu republiki i zawsze publicznie.

Prokuratura

Art. 104. Nadzór nad konsekwentnym wykonywaniem i przestrzeganiem ustaw oraz innych przepisów prawnych przez ministerstwa i inne organa administracji państwowej, przez rady narodowe, sądy, organizacje gospodarcze i inne oraz przez obywateli należy do prokuratury; na jej czele stoi prokurator generalny.

Art. 105 (1) Prokuratora generalnego mianuje i odwołuje prezydent republiki.

(2) Prokurator generalny jest odpowiedzialny przed Zgromadzeniem Narodowym.

Art. 106 Organy prokuratury są podporządkowane jedynie prokuratorowi generalnemu; wykonują one swoje funkcje niezależnie od organów miejscowych. W całej swej działalności opierają się na inicjatywie ludu pracującego i jego organizacji.

Rozdział dziewiąty

POSTANOWIENIA OGÓLNE I KOŃCOWE

Art. 107 (1) Terytorium Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej stanowi jednolitą i niepodzielną całość.

(2) Granice państwa mogą być zmienione tylko w drodze ustawy konstytucyjnej.

(3) Terenowa organizacja Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej jest przystosowana do gospodarczych, politycznych, socjalnych i kulturalnych potrzeb całego społeczeństwa i to w ten sposób, by wspomagała wszechstronnie dalszy jego rozwój i zapewniała jak najszerszy udział mas pracujących w zarządzaniu państwem i kierowaniu rozbudową gospodarczą i kulturalną.

Art. 108 Nabycie i utrata przynależności państwowej następuje w warunkach określonych w ustawie.

Art. 109 Stolicą Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej jest Praga.

Art. 110 (1) Godłem państwowym Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej jest czerwona tarcza w kształcie pawęży husyckiej, z pięcioramienną gwiazdą w górnej części, na której znajduje się biały dwuogonowy lew niosący na piersi czerwoną tarczę z niebieską sylwetką Krywania i ogniskiem koloru złotego. Rysunek godła jest złoty.

(2) Flaga państwowa Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej składa się z dolnego pola czerwonego i górnego białego; między nie jest wsunięty niebieski klin sięgający od tyczki do środka flagi.

(3) Szczegóły dotyczące godła państwowego i flagi państwowej oraz sposób ich używania określa ustawa.

Art. 111 (1) Konstytucja może być zmieniona wyłącznie przez ustawę konstytucyjną.

(2) Ustawy i inne przepisy prawne nie mogą być sprzeczne z konstytucją. Interpretacja i stosowanie wszystkich przepisów prawnych musi być zgodne z konstytucją.

Art. 112 (1) Konstytucja wchodzi w życie z dniem uchwalenia jej przez Zgromadzenie Narodowe.

(2) Z tym dniem traci moc obowiązującą dotychczasowa konstytucja i inne ustawy konstytucyjne, które ją zmieniały i uzupełniały.

TEKST ARTYKUŁU „TRYBUNY LUDU” W ZWIĄZKU Z WIZYTĄ B. BEITZA W POLSCE

Dwukrotny pobyt w Polsce (6. 12. ub. r. i 22. 1. br.) Bertholda Beitza, generalnego pełnomocnika zachodnioniemieckiej firmy „Krupp”, odbił się głośnie echem na łamach prasy zachodniej, a w szczególności prasy zachodnioniemieckiej. W komentarzach prasowych łączono ściśle z misją B. Beitza sprawę podjęcia rokowań między NRF a Polską odnośnie ewentualnego nawiązania stosunków dyplomatycznych. Także kanclerz Adenauer przemawiając 10 stycznia br. na posiedzeniu frakcji parlamentarnej CDU/CSU poświęcił część swego wystąpienia stosunkom niemiecko-polskim. Zagadnienie to, według słów kanclerza NRF, ma być rozpatrywane przez gabinet boński oraz omawiane z przedstawicielami kół politycznych i gospodarczych, m. in. ze Związkiem Przesiedleńców (Bund der Vertriebenen)¹.

Polski punkt widzenia na całokształt tej kwestii został ogłoszony 6 lutego br. W oświadczeniu „Trybuny Ludu” zajęto stanowisko wobec dyskusji wywołanej wizytą B. Beitza w Polsce.

B. Beitz jest osobistością ze sfer gospodarczych Niemiec zachodnich dobrze orientującą się w problemach ekonomicznych Europy wschodniej. Dlatego uważano, że jednym z celów jego podróży było podjęcie prób ożywienia stosunków handlowych między Polską a NRF². On sam jest zwolennikiem założenia zachodnioniemieckich misji handlowych w Polsce i poszerzenia współpracy gospodarczej między obu pań-

¹ „Frankfurter Allgemeine Zeitung“ z 10 I 1961.

² „Frankfurter Rundschau“ z 10 I 1961.